

---

# Transició, violència i anticatalanisme al País Valencià (1975-1982): una síntesi

---

**BORJA RIBERA**

Universitat de València  
borjariberac@gmail.com

Aquest text és un resum de la meua investigació sobre violència política al País Valencià en els anys de la Transició democràtica, la qual es va materialitzar en la tesi doctoral dirigida per Ferran Archilés i Anacleto Pons *La violencia política en la Transición valenciana (1975-1982)* (Universitat de València, 2021).<sup>1</sup>

Partint del clar protagonisme de la violència d'origen d'ultradreta, la Transició valenciana es divideix en quatre etapes diferenciades. La primera, que va des de finals de 1975 fins a mitjan 1977, té unes característiques poc específiques, en no haver sorgit encara el moviment anticatalanista. Així, aquesta primera etapa concentra una part important de la trentena d'atemptats contra llibreries registrats. Els atacs a la cultura, però, no es limitaven a llibreries, sinó que també va haver-n'hi contra cinemes. A principis de 1976 destaca, a més, un atemptat amb bomba contra un centre educatiu on hi havia programada una conferència de Felipe González, el qual es va produir només tres dies després que l'obrer Teófilo del Valle —primer manifestant assassinat per la policia de la Transició espanyola— caiguera a Elda.

De la mateixa manera, eren freqüents els atacs de l'extrema dreta a bars on es reunien membres de l'oposició, així com les agressions al carrer. Tot açò, no cal ni dir-ho, ocorria enmig d'una clamorosa impunitat. A més, els immediatament posteriors a la mort de Franco foren mesos d'una intensa mobilització, tant al País Valencià com a la resta de l'Estat, la qual cosa va influir decisivament en l'ensorrament del govern pseudoreformista d'Arias Navarro. El canvi de govern,

---

1. Hi ha publicada una adaptació: Borja RIBERA (2023), *Una historia de violencia: La Transición valenciana (1975-1982)*, València, Tirant lo Blanch.

però, no va aturar la repressió; així, per exemple, una manifestació de commemoració del Nou d'Octubre va ser prohibida i reprimida amb duresa. També la campanya del referèndum sobre el Projecte de Llei per a la reforma política de finals de 1976 fou escenari de diversos episodis repressius i violents.

Aquesta primera etapa conclou tot just després de les eleccions de juny de 1977, les quals van suposar un rotund triomf per a les forces d'esquerra al País Valencià. El que havia estat l'oposició a la dictadura va sumar quasi el 60 % del vot a la província de València, el 55 % a la d'Alacant i poc menys del 45 % a la de Castelló. D'aquesta manera, les forces d'esquerra van sumar vint-i-cinc parlamentaris per tan sols setze de les dretes. Significativament, el País Valencià fou el territori on el PSOE va obtindre el seu major percentatge de vots (36,4 %), xifra que va superar en dues dècimes la d'Andalusia, mentre que Aliança Popular, partit que tenia el suport de bona part de les autoritats heretades del règim, va obtindre el seu segon pitjor resultat (5,9 %). Tan sols a Catalunya va recollir un percentatge inferior (3,6 %).

Comença ací la segona etapa, el tret més característic de la qual fou l'articulació del moviment anticatalanista o blaver. Tan sols tres dies després de les eleccions, el 18 de juny, es fundà l'anomenat Consell Valencià, més tard conegut com a Coordinadora d'Entitats Culturals del Regne de València, vertader nucli de l'associacionisme anticatalanista. Cap a finals de l'estiu es posà en marxa el Grup d'Acció Valencianista (GAV), organització de caràcter radical orientada cap a l'activisme —de vegades violent— i molt vinculada a l'esmentat Consell. En dates pròximes es va crear també la Unió Regional Valencianista, partit polític en un principi cridat a capitalitzar el moviment però que quedaria desplaçat per la Unió de Centre Democràtic (UCD).

Caldria esperar fins al 1978 perquè el blaverisme començara a expandir-se de manera significativa, cosa que va ocórrer gràcies a la cobertura d'UCD i del diari *Las Provincias*. Entre finals de febrer i principis de març, tant el diari com el partit centrista, en curiosa sintonia, feren seua la senyera tricolor, és a dir, la senyera amb franja blava reclamada pels anticatalanistes. Fins aquestes dates no era estrany trobar en les pàgines de *Las Provincias* la fórmula «senyera valenciana» referida a la quadribarrada sense franja, mentre que els centristes mantenien una posició ambigua al respecte. Per la seua banda, l'aprovació del règim preautonòmic a mitjan març va desencadenar una sèrie d'accions desestabilitzadores a mans del moviment blaver, el qual anava quasi sempre mimetitzat amb la ultradreta. Encara que ja s'havia produït algun episodi similar en dates anteriors, va ser a partir de llavors quan aquest tipus d'accions dirigides fonamentalment contra autoritats democràtiques d'esquerra i intel·lectuals es van convertir en un fenomen habitual.

És llavors, amb el moviment anticatalanista consolidat, quan es va encetar una tercera etapa, que va de mitjan 1978 fins a principis de 1980, i que podem qualificar com a *ofensiva blavera*. Així, en els últims mesos de 1978 hi hagué atemptats amb bomba contra dues figures clau del nacionalisme: l'escriptor Joan Fuster i el catedràtic universitari Manuel Sanchis Guarner, uns atemptats que molt probablement vingueren de l'entorn del partit d'extrema dreta Fuerza Nueva.

Aquesta persecució d'intel·lectuals és una de les grans singularitats de la Transició valenciana, l'escassa repercussió mediàtica de la qual va motivar aquest comentari mordaç de l'escriptor Manuel Vázquez Montalbán: «Le ponen una bomba a un intelectual orgánico del PCE o del PSOE y aún estaríamos comiendo bombas y sus señorías se habrían comido esa bomba en el Parlamento, para comer y para cenar. En cambio, la bomba de Fuster ha quedado como una molesta anécdota».<sup>2</sup>

Després de les eleccions generals i municipals de 1979 es desenvolupa una última fase d'aquesta tercera etapa, la qual va concloure quan, en desembre de 1979, els centristes van aconseguir la presidència del Consell Preautonòmic. Durant la segona meitat de 1979, els tumults protagonitzats per l'anticatalanisme i la ultradreta van assolir una virulència inusitada; el cas més paradigmàtic va ser el de les celebracions del Nou d'Octubre, quan diverses autoritats, entre les quals l'alcalde de València, foren repetidament agredides davant la passivitat de la policia. Hui sabem que Rafael Orellano, regidor d'UCD i dirigent del GAV, fou un dels autors intel·lectuals d'aquells incidents. Setmanes més tard, en un clima de duríssima confrontació, el PSOE abandonava el Consell i deixava l'organisme preautonòmic en mans d'una UCD que —cal assenyalar-ho— havia perdut totes les eleccions.

Amb el començament de 1980 s'enceta la quarta i última etapa, la qual va estar definida pel retraïment de l'esquerra i la contracció de la violència. La temptativa colpista del 23F no va fer sinó accentuar una dinàmica de replegament dels dos grans partits d'esquerra —socialistes i comunistes— que havia sigut empresa mesos arrere. Malgrat l'esmentada contracció de la violència, va haver-hi una breu fase de reactivació en els últims mesos de 1981, quan es produïren, d'una banda, atemptats amb bomba contra la Universitat de València i —una altra vegada— contra l'escriptor Joan Fuster, i, de l'altra, una sèrie d'atemptats de poca envergadura contra edificis oficials perpetrats per Terra Lliure. Però si, per un costat, presumptes militants de l'organització independentista eren detinguts, per l'altre, el terrorisme d'ultradreta continuava quedant impune. El març de 1982, davant les suspicàcies que despertava l'actuació de la policia i del governador civil, Rodolfo Martín Villa va arribar a València per mostrar suport al governador: «Es el mejor gobernador que ha tenido Valencia y no se va a ir». El vicepresident del Govern espanyol, a més, va aprofitar l'ocasió per a exhibir el seu alineament amb l'anticatalanisme: «Está claro que el término *País Valenciano* encubre un debate político que conduce a los Países Catalanes».<sup>3</sup>

Finalment, el 28 d'abril de 1982 fou aprovat al Congrés dels Diputats l'Estatut d'autonomia de la Comunitat Valenciana. Esta data marca el final de la Transició valenciana pròpiament dita, tot i que encara caldria esperar alguns mesos perquè els socialistes recuperaren la presidència de la Generalitat i un any per a les primeres eleccions autonòmiques. Malgrat algun matís, és

---

2. *La Calle*, núm. 37 (5-11 desembre 1978), p. 10.

3. *Diario de Valencia* (28 març 1982), p. 1-3.

difícil veure en el resultat del procés estatutari una altra cosa diferent d'una victòria de la dreta i l'anticatalanisme. Referent a açò, val la pena reproduir aquestes ratlles publicades en *Las Provincias* l'endemà de tancar-se el pacte estatutari: «El camino recorrido hasta llegar el acuerdo de ayer ha sido largo y difícil. En la larga marcha del pueblo valenciano han ido quedando por el camino la cuatribarrada, el país valenciano, la lengua catalana... y han sido muchas las conquistas. En la denominación es en lo único que no se ha conseguido un triunfo total».<sup>4</sup> I és que no havien aconseguit imposar la denominació *Regne de València*, l'única concessió rellevant que entelava el «triomf total» de la dreta. No obstant això, sí que s'havia aconseguit proscriure la denominació fins al moment oficial: *País Valencià*.

---

4. *Las Provincias* (22 abril 1982), p. 5.